

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Haridusteaduste Instituut
Hariduskorralduse õppekava

Hele Kroon

KOOLI JA KOGUKONNA KOOSTÖÖ KUI NENDE SOTSIAALSE KAPITALI ARENGU
VÕIMALUS

Magistritöö

Juhendaja: Jüri Ginter (PhD)

Läbiv pealkiri: Kooli ja kogukonna sotsiaalne kapital

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Jüri Ginter (Phd)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Merle Taimalu (Phd)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus.....	3
1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
1.1. Kogukond.....	5
1.2. Sotsiaalse kapitali üldkäsitlus.....	6
1.2.1. Sotsiaalse kapitali avaldumistasandid ja vormid.....	7
1.2.2. Inimkapital ja selle seosed sotsiaalse kapitaliga.....	9
2. Uurimuse metoodika.....	12
2.1. Meetod.....	12
2.2. Valim.....	12
2.3. Andmekogumismeetod.....	13
2.4. Andmeanalüüs.....	15
3. Tulemused.....	17
3.1. Kooli sotsiaalne kapital kogukonnale.....	17
3.2. Kogukonna sotsiaalne kapital koolile.....	21
3.3. Kooli ja kogukonna vastastikused ootused sotsiaalse kapitali arengule.....	24
4. Arutelu.....	26
4.1. Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus.....	28
Kokkuvõte.....	29
Summary.....	30
Tänuõnad.....	31
Autorsuse kinnitus.....	31
Kasutatud kirjandus.....	32
Lisa 1. Intervjuu kooli kogukonnale	
Lisa 2. Intervjuu kogukonnale	

Sissejuhatus

Tänapäeva globaliseerivas maailmas on muutused ühiskonnas mõjutanud ka haridust. Traditsioonilised mudelid enam ei toimi ja üha enam tuleb leida koolidel võimalusi toimetulekuks igapäevaeluga. Fullan (2006) kirjeldab kohaliku kogukonna ja kooli koostööd kui pikaajalist protsessi, milles on palju ebaselgust ja vastuolusid, rääkimata üksteisele lahenduste pakkumisest. Et erinevate probleemidega toime tulla, tuleb paljud lahendused koolidel endil otsida (Fullan, 2006). Sellepärast on oluline, et koolid oleksid kogukonnale avatumad ja toimiks koostöö, mille tulemusena on võimalik suurendada kooli ja kogukonna usaldust ja vastastikust seotust.

Eesti Inimarengu Aruandes 2012/2013 märgivad Toots ja Lauri (2013), et ootused haridusele on tänapäeval kasvanud ja hariduses nähakse ravimit absoluutselt kõigi murede vastu. Hea haridus on riigi majandusliku konkurentsivõime ja kestlikkuse võti ning hariduse kultuurilis-poliitiliseks ülesandeks on suurendada sotsiaalset sidusust. Kivirähk ja Lauristin (2013) väidavad, et ühiskonna sidusust mõõdetakse usalduse, abivalmiduse ning suhtevõrgustike kaudu. Tähtsaks peetakse osalemist vabatahtlikus töös, perekonna ja kogukonnavõrgustike toetust ja valikuvabadust oma otsuste tegemisel. Samas aruandes toovad Kivirähk ja Lauristin välja Putnami (1993) mõtte, et sotsiaalne kapital omab võrgustikke, norme ja usaldust, mis võimaldavad osalejatel teha koostööd eemärkide saavutamiseks. Aruande põhjal peetakse sotsiaalse kapitali olulisteks koostisosadeks inimestevahelist usaldust ja abivalmidust. Vastavate indeksite (*Legatum Prosperity Index-LPI*) põhjal on Euroopa Sotsiaaluuringute 2013 andmetel Eesti keskmisest kõrgemal tasemel just sotsiaalse suhtluse aktiivsusega ja positiivse suhtumisega kaaskodanikesse.

Päll (2004) väidab, et Eestis pole süstemaatiliselt sotsiaalse kapitali kohta andmeid kogutud, on vaid napid uurimistööd, mis on üles ehitatud olemasolevatele andmetikele. Kaldaru ja Tamm (2003) on vaadelnud sotsiaalset kapitali makrotasandil ja võrrelnud seda muu maailmaga. Parts (2005) vaatleb inimkapitali sotsiaalse kapitali mõjutajana ja inimkapitali seoseid haridusega ning toob välja mitmete välisriikide uuringuid sotsiaalse kapitali seoste kohta. Erinevate uurijate tulemuste toob Parts (2005) välja, et perekonna ja kogukonna sotsiaalne kapital aitab vähendada koolist väljalangevust ja mõjutab laste õppeedukust.

Kogukonnas on üks tähtsamaid asutusi kindlasti kool. Rosmal (2014), IV kogupere konverentsi “Head valikud hariduses. Terve kogukond” lõppteisides kajastusid mõtted, mille kohaselt oma kogukonna kool annab lastele turvatunde, sest üksteist teatakse ja tuntakse. Üksteisega avatud suhtlemine on aluseks tugeva kogukonna tekkele, mis annab võimaluse omavaheliseks koostööks. Kooli avatud suhtlemine kogukonnaga aitab leida koostööpartnereid, kellega koostöös on võimalik arendada koolielu ja luua hüvesid koolile. Sotsiaalset kapitali nimetab Putnam (2001) avalikuks hüveks, mis loob tugeva kogukonna ja omab tunnusjooni, nagu usaldus, normid, võrgustikud, mis lihtsustavad ühiseid tegevusi.

Töö autoril on soov uurida kooli ja kogukonna koostööd, mis annab võimaluse suurendada sotsiaalset kapitali ning on aluseks tugevale kogukonna koolile. Seega on **uurimisprobleemiks**, et milline on kooli ja kogukonna vahelise sotsiaalse kapitali hetkeseis ning kuidas on tagatud sotsiaalse kapitali areng. Töö **eesmärk** on välja selgitada, milline on kooli ja kogukonna sotsiaalne kapital ja mida tehakse selle arenguks, tuginedes koolikogukonna ja kogukonnaliikmete arvamustele ja hinnangutele.

Käesolev töö koosneb neljast osast. Töö teoreetilises osas selgitatakse esiteks kogukonna mõistet, liigitust ja sotsiaalseid tunnusjooni. Teiseks käsitletakse sotsiaalse kapitali olemust, liigitust ning seotust inimkapitaliga. Metoodika osas antakse ülevaade uurimuse valimist, andmekogumismeetodist ja analüüsist. Töö kolmandas osas võetakse kokku uurimuse tulemused uurimisküsimuste kontekstis ning neljandas peatükis arutletakse tulemuste üle ning seostatakse need teooriatega. Neljandas peatükis tuuakse välja ka töö piirangud ja praktiline väärtus.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1. Kogukond

Kogukonna mõistet on kasutatud enim sotsioloogias ning ühist ja selgepiirilist mõistemääratlust pole leitud. Arumäe (2010), viidates Hillery (1955), pakkus välja 94 erinevat definitsiooni kogukonna kohta. Traditsiooniliselt defineeritakse kogukonda kui koostegutsevate inimestegruppide tegevust, kellel on ühised väärtused ja kes hoiavad kokku teatud geograafilises asukohas (Arumäe, 2010). Tropman, Ehrlich ja Rohtman (2006) on kogukondi liigitanud järgmiselt:

- geograafilised kogukonnad (küla, naabruskond, regioon, omavalitsusüksus, kuni kogu planeet);
- kultuurikogukonnad, nagu kohalik klikk ja etniline grupp;
- kogukonna organisatsioonid, nagu poliitilised struktuurid, äriühingud, perekonna- ja sugukonna võrgustikud.

Laveracki (2007) järgi on kogukondadel nii geograafilisi kui ka sotsiaalseid tunnuseid, mille kohaselt on kogukonnal asukoht, tegevuspaik ehk ruumiline mõõde ja mitteruumiline mõõde. Mitteruumiline mõõde, nagu huvid, identiteet, probleemid seovad erinevaid heterogeenseid rühmi, mis omakorda ühendavad kogukonda suhetesse. Inimesed tunnetavad kogukonnas toimuvat ja neil on vajadus omavahel suhelda.

Senge (2009) kirjeldab kogukonda kui kohta, kus inimeste vahel on head suhted, mõistmine, hoolimine ja vastastikune austus. Kogukonna hoolivust ja kaitstust suurendavad nii kohaliku omavalitsuse, äriettevõtete, tervishoiuasutuste ja meedia kui ka avarama tasandi institutsioonide omavaheline koostöö.

Coleman (1988) näeb kogukonda kui personaalset suhet konkreetse isiku ja teiste kogukonnaliikmete vahel sotsiaalsel tasandil. Sotsiaalsed suhted võivad põhineda sugulus- ja sõprussuhetel või piirkonna elanike omavahelistel tutvustel ning nad toetavad ka ühist osalemist kohalike organisatsioonide tegevuses. Coleman leidis, et suhtlemise abil saab kogukonnas luua sotsiaalset kapitali ja see teeb võimalikuks nende eesmärkide saavutamise, mis muidu ei oleks saavutatavad. Putnami (1993) käsitluse järgi on territoriaalsed kogukonnad sotsiaalse kapitali loojad, hoidjad ning sotsiaalse usalduse panustajad.

Käesolevasse magistritöösse on kaasatud kogukonnad, mille tunnusteks on territoorium; kogukonna organisatsioonid; poliitilised struktuurid ja erinevad heterogeensed rühmad oma

väärtuste, huvide ning identiteediga. Mõlemad kogukonnad on geograafiliselt erinevad maapiirkonnad rahvaarvuga vastavalt 945 ja 2076 elanikku (Eesti Statistikaamet, 2015). Kogukonnad on segu erinevatest kultuuridest ja religioonist. Väiksemas kogukonnas hinnatakse kõrgelt omakultuuri. Uuritavates kogukondades töötab pereettevõtteid ja äriühinguid. Kogukondade liikmed on omavahel tuttavad ja palju on suguvõsavõrgustikke.

Uurimuses osalevad 2 kooli, mis on osa kogukondadest, õpilaste arvuga vastavalt 44 ja 251. Koolikogukond antud töös ei ole enam geograafiliselt piiritletud, sinna kuuluvad kõik liikmed, kes osalevad hariduslikus protsessis ja tegelevad lastega.

1.2. Sotsiaalse kapitali üldkäsitlus

Sotsiaalse kapitali mõiste rajajaks peetakse L. J. Hanifani, kes oma 1916. aasta töös „*The Rural School Community Centre*” valis sõna „kapital”, et rõhutada sotsiaalse struktuuri tähtsust inimestele äri ja majanduslikust vaatenurgast (Routledge & Amsberg, 2003).

Mõistet „sotsiaalne kapital” on kasutatud kõige sagedamini sotsiaalteadustes, politoloogias ja majandusteadustes ning seda seostatakse organisatsioonidega või isegi rahvastega, aga peamiselt sotsiaalsete suhetega ja erinevate võrgustike ja struktuuridega (Putnam, 2001; Fukuyama, 1997). Putnam (1993) nimetab sotsiaalset kapitali kodanikuühiskonna võtmeressursiks.

Bourdieu (1986) eristab kolme põhilist kapitali vormi: majanduslik kapital, kultuuriline kapital ning sotsiaalne kapital. Neist viimane on vahendiks, et jõuda aktiivsete ja potentsiaalsete allikate juurde, mis on seotud vastastikusel tutvusel ja tunnustusel erinevates võrgustikes. Ta rõhutab, et tegemist on kollektiivse ressursiga, mida grupiliikmed kehtestatud piirides omavahel jagavad. Kui indiviid suudab rajada ligipääsutee ressurssidele, siis on tal võimalik kontrollida oma positsiooni ja saavutada võimu teiste üle. Bourdieu leiab, et sotsiaalse kapitali hulk, millest on võimalik kasu saada võrgustike ja suhete abil, sõltub võrgustike suurusest.

Sotsiaalse kapitali mõistet selgitasid laialdasemalt 90. aastate alguses James S. Coleman ja Robert D. Putnam. Nende ilmunud raamatud ja artiklid käsitlevad sotsiaalse kapitali tekkimist, toimimist ja mõju. Coleman ja Putnam on oma käsitluse keskmesse võtnud individidevahelised suhted, normid ja usalduse, mis aitavad luua kombineeritud koostööd ja edendavad tootlikkust (Routledge & Amsberg, 2003).

Putnam (2001) liigitab sotsiaalse kapitali siduvaks ja sildavaks kapitaliks. Siduvat ehk

piiratud kapitali iseloomustavad tugevad sidemed perekonna ja mitmete etniliste gruppide liikmete vahel. Selline sidusus loob homogeeniseid gruppe ja aitab toota nii spetsiifilisi teeneid kui ka vastuteeneid ning mobiliseerida solidaarsust, kuid usaldus jääb kitsa võrgustiku põhiseks. Sildav sotsiaalne kapital omab nõrgemaid sidususe vorme, mille hulka kuuluvad mitmekülgsed suhted äripartnerite ja tutvusringkondadega ja ka paljude sõpradega. Selline sotsiaalne kapital annab võimaluse siduda grupiväliseid kasulikke ressursse ja informatsiooni. Tuuakse välja nende kahe sotsiaalse kapitali liigi negatiivsed küljed. Tugevate sidemete korral nähakse piiratust, see tähendab, et peab usaldama ainult ühenduse liikmeid (pere, sõbrad, sugulased) ja seega grupist väljasseisvad liikmed neid ei usalda. Sildava kapitali puhul võib üleliigne võrgustiku liikmete toetamine luua ühiskonnas ebavõrdsust. Oht on piiratud usalduse loomisele, eriti kui levitatakse teavet, mis on mõeldud vaid võrgustiku liikmetele (Putnam, 2001). Jürisson (2005) toob esile Putnami sotsiaalse kapitali käsitlese, milleks on usaldus, normid ja võrgustikud, mis kindlustavad end ja on kumulatiivsed. Seega see kapital ei amortiseeru, vaid suureneb ning usaldus loob kahepoolse usalduse.

Coleman (1988) näeb sotsiaalset kapitali kui ressursi, mille olemasolul on võimalik hankida lisaressursse soovitava eesmärgi saavutamiseks. Ka Coleman arvab, et sotsiaalne kapital tekib usalduslikes võrgustikes ja selline usaldusel põhinev kapital kiirendab ning hõlbustab osalejate otsuste kooskõlastamist. Colemani sotsiaalse kapitali käsitleuses on tähtsal kohal normid, mille kaudu saab kontrollida, kas püstitatud eesmärgid vastavad ühiskonna huvidele. Normid täidavad oma rolli siis, kui neid on võimalik kontrollida ja eiramise korral kedagi karistada. Coleman leiab, et sotsiaalne kapital on avalik hüve, mille olemasolul toimub produktiivne tegevus ja mis lihtsustab eesmärkide saavutamist (Coleman, 1988).

Kokkuvõtvalt jagunevad sotsiaalse kapitali uurijad kolme suunda: kogukondliku kontseptsiooni, võrgustikukontseptsiooni ja institutsionaalse kontseptsiooni uurijad (Kaldaru & Tamm, 2003). Kogukondliku kontseptsiooni tasandil vaatleb Putnam (1993) sotsiaalset kapitali kui inimestevahelist kollektiivset ressursi, mille tulu ilmneb indiviidi ja kogukonna tasandil. Võrgustikke formuleerib Coleman (1988) kui ressursi, mis hõlbustab teiste lisaressursside hankimist soovitava eesmärgi saavutamiseks. Kaldaru ja Tamm (2003) viitavad Northi (1990) välja toodud institutsionaalsele kontseptsioonile, mille kohaselt kuuluvad sotsiaalse kapitali hulka seadusandlus, kohtusüsteem, kodaniku- ja poliitilised õigused.

1.2.1. Sotsiaalse kapitali avaldumistasandid ja vormid.

Sotsiaalset kapitali saab iseloomustada avaldumistasandi ja vormi kaudu.

Avaldumistasandi järgi jaotub sotsiaalne kapital mikrotasandil avalduvaks horisontaalseks ehk erakapitaliks ning makrotasandil seonduvaks vertikaalseks ehk valitsuskapitaliks. Vormilise jaotuse poolest võib vaadelda struktuurilist ja kognitiivset avaldumisvormi, mis põimuvad kõigil tasanditel. Mida kõrgem tasand, seda enam on ülekaalus struktuuriline avaldumisvorm, madalamal tasandil aga kognitiivne vorm (Kaldaru & Tamm, 2003).

Upphoffi (2000) järgi näitab kognitiivne sotsiaalne kapital jagatud normide, väärtuste, usalduse, hoiakute ja uskumuste olulisust ning on eeltingimuseks struktuurilisele sotsiaalsele kapitalile. Kognitiivne sotsiaalne kapital on seotud indiviidi majanduslike eelistustega ja strateegilise käitumisega. Seega võib järeldada, et sellest sõltuvad ka indiviidi loodavad suhted ning see, millistesse vabatahtlikesse organisatsioonidesse ta soovib kuuluda. Struktuuriline sotsiaalne kapital muudab lihtsamaks teabe jagamist, ühistegevusi ja otsustusprotsessi vastavalt seatud rollidele, sotsiaalsetele võrgustikele ning teistele sotsiaalsetele struktuuridele, mis on kehtestatud reeglite, protseduuride ning pretsedentide alusel.

Tabel 1. Sotsiaalse kapitali liigid

	Makrotasand	Mikrotasand	Mesotasand
Struktuuriline	Riiklikud institutsioonid, seadustes sätestatud reeglid	Kohalikud institutsioonid, võrgustikud	Grupid ametiühingud, kutseliidud,
Kognitiivne	Haldussuutlikkus (<i>governance</i>)	Mitteformaalsed normid ja väärtushinnangud	poliitilised parteide koalitsioonid)

Allikas: Kaldaru & Tamm, 2003

Halperni (2005) järgi on makrotasandil sotsiaalne kapital ühiskondliku aktiivsuse pinnal tekkinud mitteformaalne võrgustik, mis põhineb usaldusel. Halpern väidab, et sotsiaalse kapitali usaldusväärne ja valiidne mõõt on sotsiaalne usaldus, see tähendab, millises ulatuses üldse on võimalik usaldada kogukonnas või ühiskonnas olevaid inimesi. Sotsiaalne usaldus muutub ühiskonnas aja jooksul vähe ja see tõestus toetab ideed, et sotsiaalne kapital ühiskonnas ehk makrotasandil on stabiilne. Piirkondlikud eripärad, nagu rahvus, kultuurilisus,

võivad määratleda koostöönormid ja organisatsioonilise struktuuri, kuidas sotsiaalse kapitali olemasolu lahti mõtestada kohalikus kontekstis.

Mikrotasandi ehk indiviidi sotsiaalse kapitali juured on käsitletud Bourdieu (1986) sotsiaalse kapitali definitsioonis, mis rõhutab sotsiaalset võrgustikku kui isiklikku eelist, mitte avalikku hüve. Võrreldes makrotasandiga, kus kõik ühiskonna liikmed saavad osa sotsiaalsest kapitalist, koondub mikrotasandil kasu indiviidile või võrgustikule, millesse ta kuulub. Bourdieu viitab asjaolule, et indiviidi toimetulek ja edu on paljuski ette määratud sotsiaalse võrgustiku poolt.

Mesotasandil püütakse kõige enam tegeleda sotsiaalsesse kapitali investeerimisega (Kaldaru & Tamm, 2003). Kruuse (2014), viidates Grootaertile (1999), leiab, et mesotasandil võrgustikud ja normid, mis juhivad sotsiaalse kapitali vastastikuseid suhteid kogukondade vahel, on omandanud struktuuri kohalike ühenduste või institutsioonide kaudu. Mesotasandi sotsiaalse kapitali näitena võib tuua firmadevahelist koostööd, kus tegutsetakse vastastikuse kasu saamise eesmärgil teiste firmadega.

1.2.2. Inimkapital ja selle seosed sotsiaalse kapitaliga

Inimesed ja nende praktilised oskused ning haridus mängivad olulist rolli majandusliku heaolu kujunemisel. Mida kõrgem on inimese haridustase, seda rohkem inimkapitali ta omab. Kvalifitseeritud ja kõrgemat inimkapitali omav inimene võib leida huvipakkuvat tööd, saada paremat palka. Kõrge inimkapitali hulk ei ole kasulik mitte ainult üksikisikule, vaid ka kogu ühiskonnale tervikuna. Kõrgema inimkapitaliga ühiskonnas on märgata elanike elatustaseme tõusu, hõive kasvu, tervisliku seisundi paranemist, eluea pikenemist. Ühiskond tervikuna on sidavam ja kuritegevus oluliselt väiksem (Rõõm, 2007).

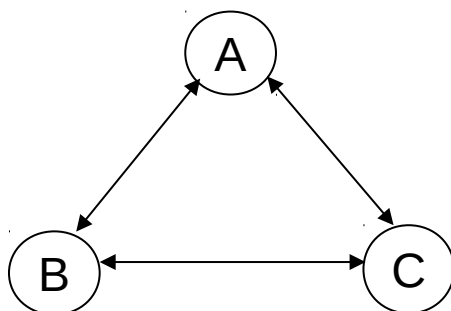
Inimkapital ja sotsiaalne kapital on omavahel seotud. Päll (2004), viidates Saracenole (2002), leiab, et inimkapitali ja sotsiaalse kapitali seoseid võib vaadelda üksteisega vastanduvate kui ka üksteist täiendavate tegurite kaudu. Vastanduvate tegurite põhjal on indiviidi sotsiaalse edukuse aluseks inimkapital, mis toetub isiklikele saavutustele ja konkurentsivõimele. Sotsiaalse kapitali olemasolu on sel juhul teisese tähtsusega, suhteliselt piiratud võimalusega ja taandub kitsa sihtgrupi probleemidele (näit: erivajadustega, sotsiaalselt tõrjutud inimesed; rahvusvähemused). Võimendava mõju korral on mõlemad kapitali liigid kasulikud majanduse arenguks, demokraatia teostamiseks, valitsusele ja

institutsioonidele. Võimendava mõju kohaselt on indiviidi saavutused suuremad, kui ta koostööd teeb teistega, et mitmesuguste võrgustike kaudu koostööd teha.

Kaldaru ja Tamm (2003) arutlevad materiaalse (loodus- ja füüsiline kapital) ja immateriaalse (inimkapital ja sotsiaalne kapital) kapitali seoste üle. Kapitali üldmõistena peaksid kõik nimetatud kapitali liigid looma püsiresurssi tulevaste tulude saamiseks. Kui sotsiaalne kapital ja inimkapital on kapital, siis peab see olema ressurss, mida on võimalik üle kanda investeeringute kaudu, ja kasutamise käigus see kulub. Kuid vastupidiselt, sotsiaalne kapital ja inimkapital pigem suurenevad, mitte ei kulu kasutamise käigus. Sellest võib järeldada, et inimkapital ja sotsiaalne kapital on sarnaste omadustega kapitali liigid.

Partsi (2005) sõnul peab Grootaert (1998) inimkapitali ja sotsiaalse kapitali olulisimaks erinevuseks seda, et inimkapitali põhikomponendid – haridus ja tervis kuuluvad konkreetsele indiviidile ega sõltu teistest isikutest. Sotsiaalse kapitali omandamine saab toimuda inimeste ja nende vaheliste võrgustike koostöö kaudu.

Inimkapitali ja sotsiaalse kapitali suhteid on modelleerinud Coleman (1990), kes selgitab kahe kapitali erinevusi lihtsa skeemi abil (joonis 1), kus kolmnurga tipud on indiviidid oma inimkapitaliga ning tippide ühendavad jooned toimivad ühendavate võrgustikena, mis on sotsiaalse kapitali kandjad. Kogu sotsiaalse kapitali hulk sõltub vastastikkusest suhetest ja seoste tugevusest. Selleks, et joonist veelgi rohkem näitlikustada, oletame, et kui A on lapsevanem ja B laps, siis saab B arengut positiivselt mõjutada juhul, kui A-l on piisavalt inimkapitali ja nende vahel eksisteerib side ehk sotsiaalne kapital. Mõju vastastikkust näitavad joonisel 1 mõlemasuunalised nooled.

Joonis 1. Kolmikstruktuur indiviididega: inimkapital asub nurkades ja sotsiaalne kapital külgedel (allikas: Coleman, 1990).

Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et sotsiaalne kapital on tihedasti seotud ümbritseva

maailmaga. Sotsiaalse kapitali uurijad leiavad, et sotsiaalne kapital koosneb sotsiaalsetest suhetest ja selle mõjul tekkinud ressurssidest, mida kasutatakse tegevuste õnnestumise tõenäosuse suurendamiseks. Sotsiaalne kapital mõjutab inimeste igapäevast elu, suhteid ja arusaamu. Indiviidid, kes omavad inimkapitali, on sotsiaalse kapitali kandjad. Sotsiaalse kapitali kogus on seotud indiviidi suutlikkusega luua koostööd sotsiaalsete võrgustikega, et saada hakkama ja mitte olla üksi.

Tutvudes eelnevalt teooriaga, mis käsitlevad sotsiaalse kapitali seoseid ja tõlgendusi, peeti sobivaks seda kasutada kooli ja kogukonna koostöö kirjeldamisel. Tuginedes uurimuse eesmärgile ja uurimisprobleemile, püstitati käesoleva uurimuse läbiviimiseks kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas on koostöö kooliga aidanud kujundada kogukonna sotsiaalset kapitali?
2. Kuidas on koostöö kogukonnaga aidanud kujundada kooli sotsiaalset kapitali?
3. Millised on kooli ja kogukonna vastastikused ootused koostööle nende endi sotsiaalse kapitali suurendamiseks?

2. Uurimuse metoodika

2.1. Meetod

Käesolevas töös kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit. Meetod valiti Polkinghorne (2005) idee järgi, mille alusel saab kirjeldada ja selgitada inimeste kogemusi reaalselt toimuvatena ning andmete kogumises kasutatakse peamiselt intervjuud, tähelepanekuid ja dokumentide analüüsi. Kvale ja Brinkmann (2009a) arvamuste alusel leiti, et kvalitatiivne uurimus võimaldab näha maailma uuritavate vaatenurgast ja mõista paremini nende mõttemaailma. Seetõttu peeti kvalitatiivset uurimismeetodit antud töö eesmärkide saavutamiseks sobivaks.

2.2. Valim

Valim moodustati kahe koolikogukonna ja kahe territoriaalse kogukonna liikmete põhjal. Järgiti põhimõtet, et osalevad grupid oleksid esinduslikud üldkogumi või populatsiooni suhtes, mille kohta tehakse järeltõlget uurimuses (Rämmer, 2014). Valimit kavandades lähtuti isiklikest teadmistest kogukonnaliikmete kohta. Info kogumiseks kasutati isiklike kontakte ja teadmisi tulenevalt töökohustustest ja osalemisest erinevate organisatsioonide töös. Kuid samas jälgiti, et uuritavad grupid (territoriaalse kogukonna liikmed, koolikogukonna liikmed) oleksid esindatud, seega oli tegu ettekavatsetud ehk sihipärase valimiga (Rämmer, 2014; Õunapuu, 2014). Ettekavatsetud valimi kasuks otsustati seetõttu, et saada objektiivsed tulemused uurimuses.

Valimisse kuulusid I kogukonnast 12 liiget ja II kogukonnast 8 liiget. Intervjueeritavad jaotusid kahte gruppi: kogukonna liikmed ning koolikogukonna liikmed. Uurimuses osalenud liikmetelt küsiti taustandmeid, mis kajastasid nende vanust, sugu, töökohta, seotust kogukonna või kooliga. Tabelis 1 on kooli kogukonnaliikmete koodid A1- A10 ja kogukonnaliikmete koodid B1- B10. Oma hinnangu seotuse kohta andsid intervjueeritavad ise.

Tabel 2. Intervjueeritavate andmed ja kasutatavad koodid

Kood	Sugu	Vanus	Seotus kooli või kogukonnaga
A1	N	43	Pedagoog, lapsevanem
A2	N	54	Pedagoog, kohaliku lehe kaastoimetaja
A3	M	51	Pedagoog, lapsevanem, aktiivne kultuuri- ja sporditegelane
A4	N	56	Pedagoog
A5	N	54	Pedagoog, aktiivne kultuuritegelane
A6	N	48	Pedagoog
A7	M	52	Pedagoog, kooli direktor
A8	N	51	Pedagoog, koduloouuriija
A9	N	61	Pedagoog, koduloouuriija
A10	N	52	Pedagoog, kooli õppejuht, aktiivne kultuuritegelane
B1	M	52	Valla töötaja, OÜ juht, kogukonna liige
B2	M	47	Valla töötaja, laadakorraldaja, kogukonna liige
B3	N	43	Lasteaia pedagoog, lapsevanem, aktiivne kultuuritegelane, kogukonna liige
B4	N	42	OÜ tööline, lapsevanem, kogukonna liige
B5	N	38	OÜ tööline, lapsevanem, kogukonna liige
B6	N	28	OÜ tööline, lapsevanem, kogukonna liige
B7	N	33	Piirivalvetöötaja, lapsevanem, kogukonna liige
B8	M	49	Valla töötaja, aktiivne kultuuritegelane, kogukonna liige
B9	M	47	OÜ juhtivspetsialist, lapsevanem, kogukonna liige
B10	M	54	Valla töötaja, OÜ juht, kogukonna liige

2.3. Andmekogumismeetod

Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud gruppintervjuud. Poolstruktureeritud intervjuuga hoiti teema raamides, kasutati paikapandud põhiküsimusi ja jäeti vabadus küsida lisaküsimusi, et intervjueeritavad saaksid täpsustada oma vastuseid, nagu soovivad Dunn, Morgan, O'Reilly ja Parry (2004). House ja Howe (1988) väidavad, et gruppintervjuu puhul on võimalik koguda usaldusväärset informatsiooni, kus intervjuu käigus grupp genereerib üksteise poolikuid mõtteid ning see aitab täiustada informatsiooni hulka ja kvaliteeti Morgani ja Spanishi (1984) sõnul. Samas nendib Rabiee (2004), et gruppintervjuu toob kaasa suure diskussiooni ja väljaöeldud mõtted on leebed ning suhtlemine rahulik. Hirsjärvi, Remes ja

Sajavaara (2005) peavad oluliseks, et rühm aitab kaasa, kui on tarvis midagi täpsemini meenutada või väljaöeldud mõtteid korrigeerida.

Aaben ja Viilman (2012) peavad grüpiintervjuu meetodi tugevusteks seda, et saadakse koguda suur hulk põhjalikke andmeid, suhtlemise käigus luuakse uusi ideid ja täiendatakse üksteise arvamusi. Info saamisel avastatakse seoseid, mida ei osatud ette näha, ja sellest tulenevalt saab küsida küsimusi, mida alguses polnud planeeritud. Meetodi puudusteks loevad Aaben ja Viilman (2012), et grüpi arvamust võib mõjutada mõni domineeriv, mõjukas isik ja tagasihoidlikumate arvamus surutakse maha; inimesed ei julge avaldada oma arvamust, kui see erineb teiste omadest, ja valetavad selleks, et mitte teistest erineda.

Intervjuude läbiviimiseks koostati kava, milles lähtuti uurimuse eesmärkidest ja tugineti uurimisküsimustele. Küsimuste kava esitati teemaplokkidena: sissejuhatav osa, kooli ja kogukonna koostöö vaadelduna kooli poolt (lisa 1), ning vastupidi, koostöö kooliga kogukonna vaatenurgast (lisa 2). Lisaks andsid uuritavad liikmed hinnangu koostööle ja pakkusid välja, mida saaks veel paremini teha, milliste tegevustega saaks olla üksteisele toeks.

Tegutseti Aabeni ja Viilmani (2012) soovitude järgi, kus enne intervjuude läbiviimist tutvuti põhjalikult grüpiintervjuu tavade ja reeglitega. Esmalt pöörduiti inimeste poole personaalselt vestluse käigus või telefoni teel. Intervjueeritavatele selgitati, mis teemal tuleb jutuaajamine ja millise panuse nad annavad uurimuses osalemisega.

Intervjuudes kasutati Gubriumi ja Holsteini (2002) standardiseeritud lähenemist küsimuste esitamisel, mille kohaselt järgiti ettevalmistatud küsimuste järjekorda kõikide grüppide lõikes. Selline meetod aitas hiljem paremini võrrelda ja kategoriseerida vastuseid analüüsis. Moderaatori rolliks oli suunata vestlust, julgustada osalejaid välja ütleva oma arvamust. Rõhutati, et esitatavatele küsimustele pole õigeid ega valesid vastuseid, vaid arvamused küsimustele. Vajaduse korral esitati teemakohaseid lisaküsimusi. Sagoe (2012) soovitude kohaselt jälgiti, et ükski teema ei jääks katmata ja moderaator sai hoida grüpiarutelu raamistikus.

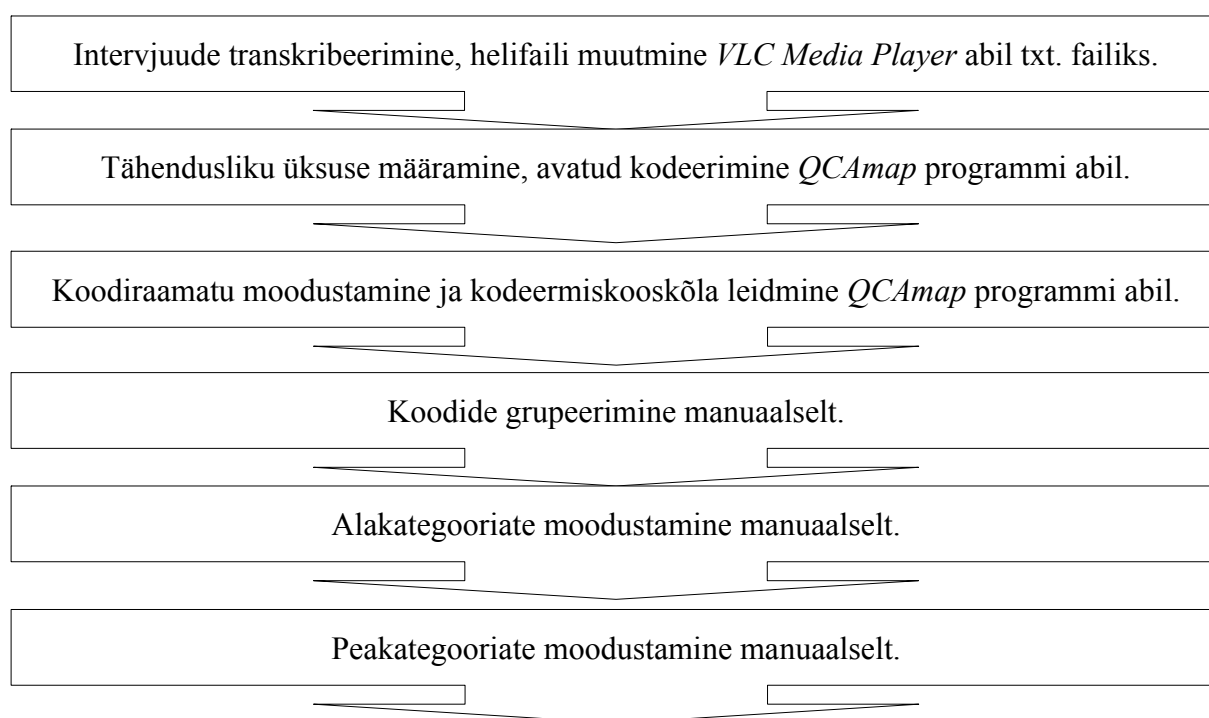
Eelnevalt saadi intervjueeritavatelt nõusolek kasutada info salvestamiseks diktofoni ning lisaks ka nutitelefoni abil salvestamist. Topeltmeetodi kasutamisega tagati, et kogu info saaks salvestatud ning sellega tagati andmete salvestamine aastateks, mis võimaldab vajaduse korral kasutada saadud materjali uuteks uuringuteks. Intervjuu küsimuste sobivust testiti pilootintervjuuga ja uurija sai ennast intervjueerijana proovile panna. Peale pilootintervjuud täpsustati mõningaid küsimusi. Pilootintervjuus osales 3 intervjueeritavat. Flicki (2006) järgi

suurendati sellega intervjuude valiidsust.

Grupi suuruseks valiti 4-6 intervjuueeritavat. Väiksemates gruppides oli intervjuusid lihtsam läbi viia, teemasid arutati põhjalikumalt ja hiljem oli parem salvestatud häält eristada (Morgan, 1996; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2005). Intervjuud viidi läbi märtsis 2015. aastal. Intervjuueriti 4 gruppi, milles kokku oli 20 inimest, ja keskmine intervjuu kestis 35-45 minutit.

2.4. Andmeanalüüs

Andmete analüüsimine koosnes mitmest järjestikusest etapist, mis on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Andmeanalüüsi protsess

Andmete analüüsimiseks kasutati Hsieh ja Shannon (2005) järgi kvalitatiivset sisuanalüüsi, kus subjektiivsete tulemuste grupeerimise ja kodeerimise käigus saadi seaduspärasused teema käsitlemisele. Lähtuti Laheranna (2008) kirjeldatud induktiivsest lähenemisest, kus andmed valiti lähtuvalt tekstist, samas arvestati ka teoreetilise tausta ning uurimisküsimustega.

Esimeseks etapiks oli transkribeerimine, mis toimus iga intervjuu järel. See võimaldas

korrigeerida intervjuu küsimustikku, muutes selle arusaadavamaks, kuid mitte muutes selle sisulist tähendust. Intervjuude transkribeerimiseks kasutati programmi *VLC Media Player*. Programm võimaldas helifaili korduvalt kuulata ning valida lõigu pikkust ja korduste arvu. Laheranna (2008) järgi jälgiti üldist nõuet, kus rääkija kõne edastati nii täpselt kui võimalik. Kasutati kirjavahemärke, et lause tähendus võimalikult välja tuleks ning pausid märgiti sulgudesse. Flicki (2006) soovitude kohaselt võrreldi transkribeeritud intervjuude protokolle helisalvestisega ning muudeti isiku- või kohanimed ja muud äratuntavad vihjed anonüümseteks.

Teise etapina toimus kodeerimine. Kasutati induktiivset andmete analüüsi, kus Elo ja Kyngäse (2008) järgi tuletatakse kategooriad andmetest. Intervjueeritavate vastused uurimis- ja intervjuuküsimuste kaupa asetati ühte tekstifaili. Antud tekstifail muudeti txt. failiks ja lisati programmi *QCAmap*, mis on mõeldud tekstide analüüsimiseks kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil. Sama programmi alusel leiti tekstidest tähenduslikud üksused, millest moodustusid koodid. Graneheimi ja Lundmani (2004) järgi võib tähenduslik üksus olla sõnade või lauseosade kogum, mis viitab uuritava teema keskele tähendusele. Elo ja Kyngäs (2008) nendivad, et tähenduslik üksus võib koosneda ka rohkem kui ühest lausest ja sisaldada mitut mõtet. Käesolevas töös valiti tähenduslikuks üksuseks lõik või lõiguosa, mis omas uurimisküsimuste kontekstis tähenduslikku mõtet. Moodustunud koode loeti korduvalt ja koondati sarnased või muudeti koodide sõnastust ning leiti lõplik kodeerimikooskõla.

Elo ja Kyngäse (2008) järgi oli järgmiseks etapiks kategooriate moodustumine. Selleks prinditi koodiraamatud paberkandjale ja kategooriate moodustamine toimus manuaalselt. Kokku paigutati sarnaste tähendustega koodid, millest moodustusid alakategooriad. Seejärel paigutati alakategooriad sisu põhjal kokku ja moodustusid suuremad peakategooriad.

Uurimistulemuste reliaabluse kinnituseks transkribeeriti intervjuud detailselt, sõnasõnaliselt ning järgiti transkribeerimisreegleid. Leidmaks kinnitust usaldusväärsusele, luges töö autor nädala möödudes transkriptsioonid uuesti üle, et kontrollida tekkinud koodide ühtimist esialgsete tulemustega. Vajadusel korrigeeriti koodide sõnastust.

3. Tulemused

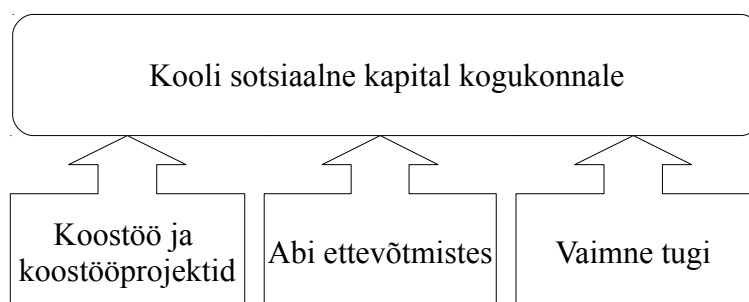
Töö eesmärgiks oli välja selgitada, milline on kooli ja kogukonna sotsiaalne kapital ja mida tehakse selle arenguks, tuginedes koolikogukonna ja kogukonnaliikmete arvamustele ja hinnangutele. Eraldi küsitleti koolikogukonna ja kogukonna arvamust. Uurimuse tulemusena ja arvestades ka uurimisküsimusi ning teoreetilist tausta, tuuakse uurimistulemused välja läbi 3 peakategooria:

1. kooli sotsiaalne kapital kogukonnale;
2. kogukonna sotsiaalne kapital koolile;
3. kooli ja kogukonna vastastikused ootused sotsiaalse kapitali arenguks.

Peakategooriate alla moodustati alakategooriad, mille kaudu esitati andmed. Andmete ilmestamiseks ja kinnitamiseks lisati tsitaate intervjueeritavate transkriptsioonidest. Tekstis märgib *kaldkiri* tsitaate ja tsitaadist välja jäetud tekstilõik /...../ tsitaadi lühendamist.

3.1. Kooli sotsiaalne kapital kogukonnale

Kooli kogukonna tulemuste süstematiseerimiseks koostati joonis (joonis 3), millel on moodustunud 3 alakategooriat, mille kaudu esitati andmed. Uurimuses osalenud kooli kogukonna liikmetel paluti kirjeldada oma mõtteid, tegevusi, koostööprojekte, abi ja tuge kogukonna heaks.

Joonis 3. Kooli panus kogukonna sotsiaalsesse kapitali

Koostöö. Kooli kogukonna liikmed toovad esile kooli panuse kogukonna ettevõtmistesse koos õpilastega. Eriti tähtsaks peeti osalemist üritustel, mis olid mõeldud oma kogukonna lastele ja ka kõikidele huvilistele väljaspool kogukonda.

Kogukonnaelu edendamise on olnud minu viimase 12-13 aasta sisu 24/7. Olen algatanud MTÜ /.../ Kogo, mille juhatuse esimees olen tänaseni. Kuidas toetada käsitööstust ettevõtlust ja luua paremaid tingimusi eluks maapiirkonnas ja kõik ei meenuki. Lisaks maalaste huviharidus, eelkõige pillimängu õppimine läbi erinevate ja juba 13. suve toimuva /...../ pillilaagri korraldamine, mille vastu tunnevad huvi kõik /...../ piirkonna lapsed (A1).

Paljud õpetajad panustavad oma aega ühissetevõtete organiseerimisele koos kogukonnaga. Toodi välja erinevaid kogemusi, kuidas on tehtud ja millised on olnud traditsioonilised iga-aastased ettevõtmised.

*Kool on korraldanud üritusi, mis on mõeldud kogu valla elanikele. Näiteks: jõululaat, kevadkontsert, jõulupidu, jõulukaardid eakatele ja need on kõik olnud peaaegu et traditsioonilised (A3).
/.../ no ikka seegi, et teeme koos /...../ raamatukogupäevi, kust võtavad osa nii lapsed kui kogukonna liikmed. Enamus on muidugi pensionäre, kes kohal käivad, aga asi (A5).*

Enamus ühistegevusi, millest võeti osa, olid ühistalgud, hoogtööpäevad ja osalemine isikliku panusega kultuuriüritustel.

*/.../ osalemine kooris, talgutel, heakorrapäevadel.
/.../ ürituste korraldamine /.../ pigem siis, kui toimub meie vallas /.../, nagu juba mainisin, on see olnud minu viimaste aastate põhitegevus, kus saan koos kogukonnaga laialdast koostööd teha (A1).*

Koostööprojektid. Paljudes koostööprojektides oli koolikogukond viimasel õppeaastal eestvedaja. Toodi välja mitme valla kooli majandusõppe koostööprojekt, kuhu olid kaasatud kohalikud ettevõtted ja osahingud. Nendes projektides osalemisse olid haaratud kohalikud ettevõtted oma toorainega ning juhendajatega. Õpilastele tutvustati lambakasvatust, villatööstust ning villast saadud esemete tegemist. Kohalik turismitalu tutvustas turismiedendamise võimalusi ja innustas vanemate klasside õpilasi omandama giidi elukutset. Tänu majandusõppele koolis ja kogukonna toele on moodustatud mitu laste minifirmat, millega käiakse messidel ja laataldel nii Eestis kui väljaspool vabariiki. Koolis on toimunud õppepäevi, kuhu on kutsutud kogukonnaliikmeid osalema ja nendest osavõtt on olnud aktiivne. Leitakse selline teema, mis on sobilik nii koolile kui kogukonnale.

/.../ nelja kooli ja valla majandusõppe projekt koos käsitööõpetajatega. Oleme saanud kohalikust /.../ õmblusjätmeid, et kasutada neid ettevõtluspäevadel ja märkimata ei saa jääda, et kasutatakse kohalikku toorainet rahvusliku söögi valmistamisel (A7).

Kool on aidanud kaasa kultuuriliste kogukonnasündmuste kajastamisele ja on koos õpilastega ka nendest osa võtnud. Paljud koolikogukonna liikmed osalevad koos õpilastega

ühisürituste organiseerimisel.

Soome-Ugri kultuuripealinna rändnäituse eksponeerimine koolis, kogukonnast tulnud lektorite kooli kutsumine tundide läbiviimiseks, mis oli ju väga tore mõte (A3).

Oluliseks peeti kodu-uurimustööde läbiviimist kogukonnas, millega jäädvustati kohaliku kogukonna ajalugu ja inimeste mälestusi. Kõik uurimistööd on eksponeeritud ka kohalikus raamatukogus. Õpetajate hinnangul saab seoses uurimistööga suhelda inimestega ning tunnetada ümbritsevat ja hoolivust kogukonna poolt.

*Töö kogukonna ajaloo uurimisel läbi aastate, uurimistööde juhendajana olen saanud isegi vabariigi presidendilt tunnustuse, see on tunnustus ka kogukonnale (A9).
/.../ kodu-uurimistööde juhendamine, mini kodu-uurimiskonverentsi korraldamine,
/.../ sest pean seoses laste uurimistöödega suhtlema kogukonnaga ja mulle pole kunagi ei öeldud. Pikaajaline tunnus on tähtis, ümbritsev hoolib sinust ja anda ka ise midagi kogukonnale (A9).*

Tähtsale kohale seati spordiüritused, mille korraldamine on toimunud kooli kehalise kasvatuses õpetaja ja aktiivsete sportlike õpetajate eestvedamisel.

Iga-aastased /.../ matkade korraldamine on olnud ikka minu õlgadel, üldiselt käiakse vähe kevadel matkamas, ikkagi maakoht, kõikidel palju tegemist, aga suvel kindlasti võrkpallimängude peakorraldus, see juba parem ajastus (A3).

Koolijuht arvab, et kool on kogukonna keskpunkt ja sellepärast on ta nõus panustama aega, et arendada koostöövõimalusi kogukonnaga. Koolijuht leiab, et kool peab olema avatud kõikidele kogukonna liikmetele ja koostöös saadakse paljudest raskustest üle. Koolijuht on osalenud kogukonnakeskuse valmimise projektis, kutsunud külla rahvusvahelisi külalisi ja on loonud kasulikke kontakte kooli ja kogukonna heaks.

/...../ loon võimalusi koolimaja kasutamiseks kogukonnaliikmete poolt: saunad, jõusaal, spordisaal, toitlustamine, koolituste, meelelahutustegevuste ja koosolekute läbiviimine. Lisarahastuse hankimine kooli kui kogukonnakeskuse kaasajastamiseks on tehtud mitmete projektide kaudu ja on koostööd tehtud teiste riikide ja piirkondadega, et luua kasulikke kontakte koolile kui ka kogukonnale (A7).

Kultuuri eripära ja asukoha tõttu tehakse palju koostööprojekte kogukonnaga omakultuuri tutvustamisel. Nii mõnedki koolikogukonna liikmed osalevad omakultuuri tutvustavates teatrietendustes või koorides. Nii koolis kui kogukonnas peetakse lugu omakultuurist. Heaks koostööpartneriks peeti kohalikku raamatukogu, mis laialdaselt propageerib omakultuuri.

Teatrietendus lihavõtete ajal, kus me koos terve perega lõime kaasa, kõigil oli oma väike osa mängida (A5).

Väga tihe koostöö /.../ raamatukoguga, kus tähistatakse omakultuuri tähtpäevi koos lastega (A6).

Käin ikka laulmas meestega, mulle meeldib, saab tutvustada omakultuuri (A3).

Suurimaks koostööprojektiks peavad kooli kogukonna liikmed ühist kooli arengukava arutelu. Arengukava aruteludest on aktiivselt osa võtnud lapsevanemad ning kooli vilistlased, hoolekogu liikmed.

Koos hoolekoguga arutasime kooli arengukava ja tõime välja kõik võimalused, kuidas kaasata lapsevanemaid kooliellu (A10).

Abi ettevõtmistes. Kooli kogukonna liikmed kirjeldasid, millist abi on neilt palutud ja millised on olnud ettevõtmised. Enamuses hõlmavad need kultuuriürituste, tähtpäevade ja kogukonnas toimuvate ürituste korraldamise kaasabi. Õpetajatelt on abi palutud kui erialaspetsialistidelt, et koguda infot miljööväärtuslike alade kohta ja seda kirja panna, koguda ajaloolist infot külade kohta, kajastada kultuurisündmusi meedias. Paljud õpetajad organiseerivad külade kokkutulekuid ja on ise külavanemad. Õpetajaid on kutsutud erinevatesse töögruppidesse valla arengukava koostamisel.

/.../ vallas olen käinud kutse peale koristamas enne lihavõtteid, aidanud.

/.../ vallas olen samuti käinud koristamas, koosolekuid organiseerinud, kogukonna meeskonnas külades vabu talukohtasid kirja pannud, pildistanud tühje maju, infot koostanud, miljööväärtuslike alade kohta infot kirja pannud ja arenguplaani koostanud, kodukoha kooli ajaloo kohta infot kogunud ja kirja pannud (A2).

Samas pole mitte ainult palutud abi täiskasvanutelt, vaid ka kogu kooliperelt. Nendeks on olnud suuremad üritused kogukonnas, nagu laadad ja ühiskontserdid. Koolis tegutsevad rahvatantsu- ja pillimängurühmad on esindatud avalikel üritustel rahvamajas. Õpilased on olnud kohalikul laadal piletite müüjad, parkimise korraldajad.

/.../ mitte ükski laad ei toimi, kui kooliõpilased poleks abiks, no näiteks autode parkimise korraldamine, lisaks kooli rahvatantsurühmad, popptantsugrupp /.../juhendamisel on olnud ju lausa laada avalöögi andjad /.../, meil ikka on tegijaid (A9).

Käisime koos lastega /.../ festivalil pileteid müümas suvel (A4).

Vaimne tugi. Kooli kogukonna liikmetelt küsiti, milliste tegevustega nad saaksid olla kogukonnale toeks. Enamus kooli kogukonna liikmetest soovis jätkata seda, mida nad on siiani teinud.

/.../ ikka jätkates kultuuriloo uurimist, oma küla miljööväärtusliku alana arendamist, lastevanemate kaasamine kooliellu partneritena (A2).

Paljud nimetasid isiklike erialaste teadmiste ja oskuste kasutamist kogukonna heaks. Pakuti välja keeltkursusi, käsitöölaseid ringe, arvuti õpetamist kogukonnale. Ka aktiivne osalemine kogukonna üritustel on tähtis, sest nii saab olla kursis kogukonnas toimuvaga ning kohtuda inimestega.

Saaksin teha näiteks eesti keele kursusi vene rahvusest inimestele, kui see osutuks vajalikuks (A5).

/.../ koolituspäevade korraldamine kogukonnale huvipakkuvatel teemadel (A7).

Olen hea arvutioskaja, saaksin läbi viia arvutioskuse algkursuse (A10).

/.../ olla hea maksumaksja, osaleda aktiivselt valla üritustel (A9).

Kogukonna intervjuudes päriti, millist tähtsust omab kool kogukonnas. Enamus kogukonnaliikmeid pidas kooli väga tähtsaks, seega omab kool kogukonnale suurt väärtust. Kooli peeti kogukonnas keskpunktiks, kuhu tulevad kokku tulevikku kujundavad noored inimesed. Koolis on palju haritud inimesi, keda saab kasutada kogukonna hüvanguks. Kool tutvustab oma valda läbi olümpiaadide, kodu-uurimustööde, mis aitavad kogukonnast arvamust kujundada.

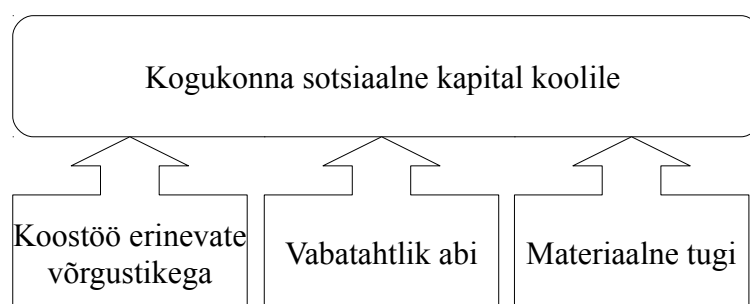
/.../ väga tähtis on, kodukohale nii lähedal (B5).

/.../ ikka üks tähtis tunnus, kooli kaudu on võimalik infot levitada väljapoole, aineolümpiaadid, võistlused või mida iganes asjad, uurimistööd ehk nende kaudu saame paikkonnast, kogukonnast arvamust säilitada (B1).

/.../ väga tähtis, ükskõik mis ka poleks, aga siit saavad nad oma algse hariduse (B8).

3.2. Kogukonna sotsiaalne kapital koolile

Kogukonna uuringutest saadud vastused sai jaotada 3 alakategooriasse (joonis 4), mille kaudu sai kirjeldada, milline on kogukonna sotsiaalne kapital koolile ja kuidas seda kasutatakse.

Joonis 4. Kogukonna panus kooli sotsiaalsesse kapitali.

Koostöö erinevate võrgustikega. Kogukond teeb koostööd kooliga erinevate võrgustike kaudu: lapsevanemana, vallatöötaja tasandil, lihtsalt kogukonna liikmena. Lapsevanema tasandil on eelkõige kõige keskpunktis laps ja tema käekäik koolis. Tehakse koostööd klassijuhatajaga ja organiseeritakse ühissetevõtmisi, palutakse lapsevanemaid koos lastega tundides osalema. Lapsevanemad on nõus aega ja materiaalseid ressursse panustama, et olla lastega koos kooliüritustel. Koostöös kooliga saab tagada ka paremini laste turvalisust väljasõitudel, basseinis, matkadel.

/.../ no teeme ühiseid matku, viimane oli sügisel, aga eesmärgistatult, sest alati kui teeme, siis lepime lastevanematega kokku ka tegevused sellel matkal, /...../, probleem on muidugi, et paljud on samal ajal tööl, aga ikkagi on paljud lapsevanemad kohal (B6).

Käime lastega koos /...../ basseinis ujumas, see on koolitundide ajal, mul on võimalik osaleda ja saan ka omal ja teistel lastel silma peal hoida, õpetajal ka turvalisem, et kellegagi midagi ei juhtu (B7).

Lastevanemate poolt märgiti ära ka koostöö aineõpetajatega. Mõnedel lastel oli probleeme matemaatikaga ja seda peeti ka kõige raskemaks aineks. Tavaliselt seisnes koostöö suhtluses, et kuidas aidata kodus last õppetükkide õpetamisel. Õpetajaid iseloomustati kui vastutulelikke, lahkeid inimesi, kes annavad piisavat informatsiooni koolis toimuva kohta. Peamisteks infokanaliteks olid e-kool, telefon, e-mail.

Kui ma ei oska, siis helistan kohe õpetajale, meil on selline kokkulepe, aga poiss saab aru, et ei saa /...../ vedada (B4).

/.../ paneb kogu aeg teated e-kooli, et saada teada, mida oleks vaja rohkem õppida (B5).

Vallavalitsuse ja valla juhtimise tasandil puutusid kooliga kõige enam kokku vallavanem, volikogu esimees ja sotsiaaltöötaja. Vallavanemad olid kursis oma koolidega ja põhiliselt tehti koostööd nii koolijuhtidega kui ka kogu koolikollektiiviga. Vallavalitsus pidas koolitöötajaid meeles olulistel tähtpäevadel, õpetajaid premeeriti rahaliselt või korraldati väljasõit teatrisse või pidulikule lõunasöögile. Vallavanemad väitsid, et osalevad kõikidel pidulikel üritustel koolis ja püüavad alati ikka kooli tegemistega kursis olla. Südameasjaks pidasid vallavanemad eelkõige kooli säilimist tulevikus kas põhikoolina või gümnaasiumina.

Praegu olen valla poolt vedanud seda gümnaasiumi asja, kuna siis on teada, et gümnaasiumid on löögi all, siis me pingutame ja ponnistame, et gümnaasiumi astet kuidagi hoida, oleme arutelusid vedanud ja küsinud kooli poolt arvamust, mida ise näevad, mis sellised vajalikud tegevused oleksid või koolipoolseid seisukohti (B2). Käin ikka kõik kooli üritused kohal /.../ tavaliselt oleme koos vallatöötajatega koolis alati ühises banketilauas (B8).

Valla ja kooli sotsiaaltöötaja koostööd peeti väga oluliseks, sest koolis ilmnevad perede probleemid. Koostöös leiti lahendusi ja püüti olla toeks lastele ning nende peredele. Näiteks toodi ettevõtmist, kus perele koguti riideid, voodipesu, tekke ja patju, et kitsikusega toime tulla.

/.../ sotsiaalpedagoog on sotsiaalkomisjonis, vanemate kohta infot, ikka tutvusringkonna kohta, kuidas kooliga suheldakse, oleneb sellest, kuidas ollakse kooliga seotud – kas ettevõtja, tööline, lapsevanem, igati võivad olla erinevad suhted (B3).

Kogukonna liikmed suhtlevad kooliga vastastikusel koostöös, kasutades kooli ruume erinevateks üritusteks, kust võtavad osa nii lapsed kui ka kogukonna liikmed. Kooli võimlat kasutatakse erinevateks treeninguteks, nagu pallimängud, aeroobika ja rahvatants. Lisaks kasutati kooliruumi erinevate käsitööalaste ringide läbiviimiseks. Kogukonnaliikmed pidasid käsitööringides osalemist väga tähtsaks, sest saadakse kokku ja inimestel on hea omavahel suhelda, vahetatakse informatsiooni.

*Meie võrkpalliklubi kasutab koolivõimlat, küllaltki sümboolse tasu eest (B9).
/...../ no näiteks klaasiring, super, saame naistega kokku /.../ juhendab ja ei kujuta ette, et seda poleks (B6).
/.../ no näiteks jüriööjooks – seal ju kõik kogukond koos, viimati oli ka vallavalitsuse võistkond (B10).*

Vabatahtlik abi. Koolile abi andmist kogukonna poolt peeti iseenesest mõistetavaks tegevuseks. Abi all peeti silmas vabatahtlikku tööd ja organiseerimist. Paljuks ei peetud tulla appi talgutele, ehitustele, laste turvalisuse tagamisele. Kogukonna liikmed oma vabatahtliku tööga algatasid staadioni korrastamise ja naiskodukaitse liikmed turvavad igal 1. septembril laste kooliteed.

*/.../ kui vaja, siis ikka aitan, näiteks hoogtöödel, olen kopaga vedanud prahti minema (B10).
/.../ ja need spordiasjad, see koolistaadioni ehitamine /.../ lõpptulemusena on kogukonna algatusel poolenisti juba valmis (B1).
Igal 1. septembril oleme kohal, et turvata kooliteed ja et lastel algaks turvaliselt kool (B7).*

Kuid oli ka selliseid ütlemisi, mis näitasid kogukonna leiget suhtumist ja oodati, millal kogukonna liikmeid kutsutakse või kaasatakse. Põhjuseks sellisele käitumisele olid halvad suhted klassijuhatajaga ja ka pealiskaudne suhtumine koolis toimuvasse. Kooli peeti pädevamaks koordinaatori rollis.

*Ei oska öelda, ei tule meelde. pigem hoian eemale, kui topin nina sisse (B5).
/.../ ei, ei ole! Eks raske on ka organiseerida, sest õpetajal on palju parem olla koordinaator (B8).*

Materiaalne tugi. Kogukonnaliikmete arvamusel sai koolile pakkuda tuge sellega, et osaleti kooliüritustel, löödi kaasa talgutel ja ka kooli remontimisel, varustades materjalidega. Pakuti tasuta teenuseid koolile, nagu keevitamine, transport, ja valdav oli üleüldine positiivne suhtumine ehk siis moraalne tugi.

No näiteks käib /.../ minu juures, kui mõnda rauajuppi on tarvis keevitada või mõnda rauapala vaja, ikka olen aidanud jõu ja nõuga (B10).

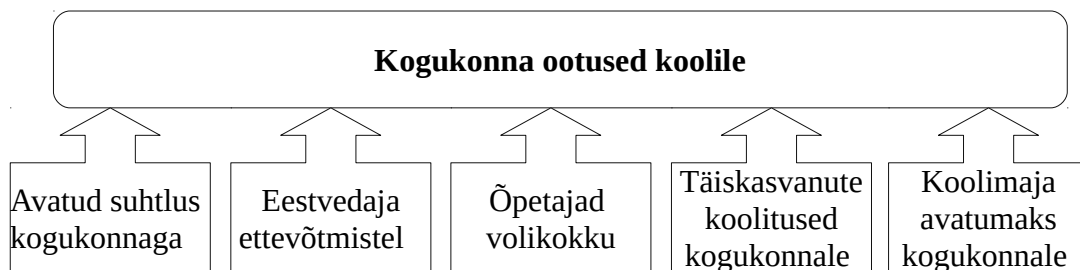
Kui vaja sõita lastega kuhugi, siis ikka aitame, lepime lastevanematega kokku, kes saavad tulla ja jaotame lapsed ära autodesse, viimati käisime nõnda teatris, lapsi ju vähe klassis (B6).

Oleme olnud ikka klassijuhatajale toeks, et ta lastel suudaks silma peal hoida, iga nädala lõpus ikka vestleme ja analüüsisime, kuidas poisil läheb (B3).

3.3. Kooli ja kogukonna vastastikused ootused sotsiaalse kapitali arengule

Kooli ja kogukonna uuringus küsiti, kuidas saaks kool olla toeks kogukonna ettevõtmistele, ja vastupidi, kuidas saaks kogukond olla toeks kooli ettevõtmistele nende endi hinnanguil.

Kogukonna ootused koolile (joonis 5). Kogukonna hinnanguil võiks kool rohkem organiseerida heakorrapäevi, teha täiskasvanute koolitusi, arvutikoolitusi, olla rohkem aktiivsem kogukonna ettevõtmistes. Lisaks peaks aktiivsemalt kasutama kooliruumi kogukonna ettevõtmisteks, laenutama kooli inventari ja ka tehnikat. Sooviti kasutada õpetajaid, eriti keeleõpetajaid kursuste läbiviijatena. Kooli töötajad peaks aktiivsemalt kandideerima volikogusse, sest õpetajaid peetakse aktiivseteks ja arukateks kogukonna liikmeteks.

Joonis 5. Kogukonna ootused koolile

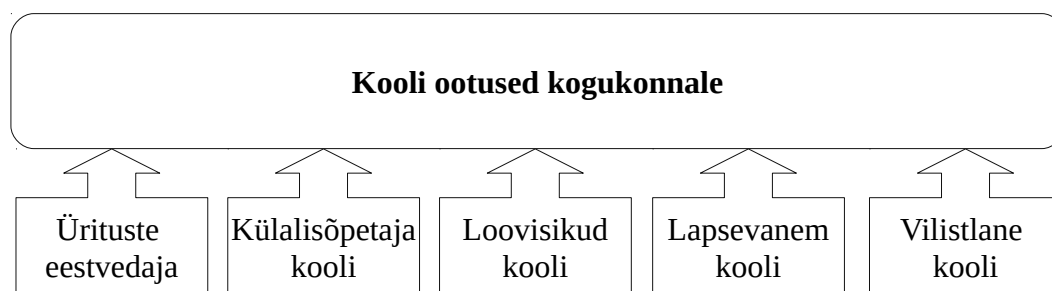
Ei ole nagu kuulnud, ei tea jah, et kool oleks eestvedaja, ma siiski ei julge ütelda, aga võib-olla ma ka ei tea kah (B8)..

/.../ arvan, et lapsi antakse töödele appi (B3).

/.../ oleneb ka inimesest, kes seda tegevust juhendab, mõnus, avatud inimene nagu /.../, selline lausa tõmbab ligi inimesi (B6).

/.../ õpetajad volikogus, väga asjalik kontingent (B10).

Kooli ootused kogukonnale (joonis 6). Kool ootab kogukonnalt, et osaletaks aktiivsemalt kooliüritustel, kogukonna ettevõtted võiks tutvustada oma tööd ja viia läbi kooliväliseid tegevusi. Arvatakse, et lapsevanemad võiksid olla koolis abiõpetajateks, korraldaksid loenguid ja teeksid ettepanekuid kooli arendamisel. Kogukonnaliikmed võiksid olla eestvedajateks ürituste korraldamisel, kus saavad ka kooliõpilased aktiivselt osaleda. Kool sooviks koolimajja kohalikke külalisõpetajaid, loovisikuid, kunstnikke esinema. Samuti soovitakse, et koolis toimuksid perevestlused enne lapse kooliasumist, et teada saada ootused koolile.

Joonis 6. Kooli ootused kogukonnale

Olla eestvedajaks koolis toimuvate kogukonnasündmuste korraldamisel, toetada õppetööd koolis oma teadmiste ja oskuste edastamisega külalisõpetajatena (A10).

Kasutaksin kunstiinimesi kunstiprojektide läbiviimisel. /.../ muuseumi ja galeriid kunsti- ja käsitööpartnerina. (A2).

Lapsevanemaid kaasata abiõpetajatena, õpetajad ja lapsevanemad kuulavad ühiselt loenguid, peavad omavahel nõu, koostavad ühiselt õppe- ja arengukava, korrastavad üheskoos mänguväljakuid (A7).

Vaatamata sellele, et koolil on omad ootused kogukonnale, on kogukond tähtis ja seda kirjeldati järgmiste märksõnadega: vastastikuse mõjuga, põlvkondadevahelist sidet säilitav, koostöövõimalusi pakkuv, toetav, abistav, nõuandev. Arvati, et ilma kogukonna toeta kool hakkama ei saa ja mida tugevam on kogukond, seda jätkusuutlikum on kool.

koostöövõimalusi pakkuv, jätkusuutlik (A2);

/.../ kogukond on oluline kooli toimimise jaoks (A5);

/.../ tööandja, lisaväärtused koolile (A10).

4. Arutelu

Magistritöös uuriti kahe koolikogukonna ja kahe kogukonna arvamusi koostöö kohta, mis annab võimaluse suurendada sotsiaalset kapitali ning seda kasutada edaspidiseks arenguks.

Uurimustulemused näitasid, et kooli ja kogukonna vahel toimub koostöö, mis on üles ehitatud suhtlemisele, ühistele ettevõtmistele ja vastastikusele toetusele. Koolikogukonna liikmed pidasid oma koostööpartneriteks eelkõige lapsevanemaid, kellega avatud suhtlemine võimaldas kaasata neid kooli ettevõtmistesse, nagu klassiõhtud, väljasõidud, koristustalgud. Lapsevanemate kaasamist kooliellu pidasid vajalikuks ka nemad ise. Oldi valmis aitama õpetajaid ürituste organiseerimisel ja toetama praktiliste vahenditega. Ka Hellam (2006) väidab, et kui ühiskonnas tegutsetakse koos, tunnustatakse ja usaldatakse üksteist, siis on võimalik jõuda ühiste eesmärkideni.

Kogukonnaliikmed pidasid kohalikku kooli turvaliseks, sest kõik tunnevad kõiki ning koolis ja vallas töötavad sotsiaalvaldkonna spetsialistid, kes omavahel tihedalt suhtlevad. Tõdeti, et paljud probleemid on saanud lahenduse tänu kooli sotsiaalpedagoogi ja valla sotsiaaltöötaja ning tähelepaneliku kogukonnaliikme koostööle. Colemani (1988) järgi näitab see usalduslikkuse olemasolu ja struktuuride toimimist, mis hõlbustab otsuste kooskõlastamist.

Teisena peeti koolile headeks koostööpartneriteks kohalikke ettevõtteid. Kuna paljude ettevõtete töötajate ja juhtide lapsed õpivad koolis, siis kasutati võimalust hankida koolile kas õmblus-, sae- või rauamaterjali tööõpetuse tundideks. Ettevõtted olid nõus tutvustama oma tööd ja tegema lastele karjäärinõustamise tunde. Putnam (2000) liigitab sellise koostöö ja tegevuse sildava kapitali hulka, millesse kuuluvad mitmekülgsed suhted ettevõtetega, äripartneritega ja tutvusringkondadega.

Usaldust kui sotsiaalse kapitali ressursi hinnati kooli ja kogukonnaliikmete poolt kõrgelt. Kool usaldab kogukonda ja lubab kogukonnaliikmetel erinevateks tegevusteks kasutada kooliruumi: võimlat, õppetöökodasid, koolisööklad, aulat. Kool omakorda on pälvinud kogukonna usalduse selliselt, et kogukonnaliikmed on valmis aitama õpilasi nende uurimistöodes, jutustades oma lugusid. Fukuyama (2000) nendib sama, et inimestevaheline usaldus aitab ühel või mitmel inimesel koostööd teha ja luua sellega sotsiaalset kapitali.

Lisaks on kool osalenud koos kogukonnaga arengukava aruteludel ja ühiskoosolekul vallamajas või rahvamajas. Eeldatakse, et inimesed, kes usaldavad üksteist, usaldavad ka

võimuinstitutsioone. Vallavalitsus on teadlik koolis toimuvast ja suhtlus võimu tasandil toimub enamuses direktoriga. Vallavalitsus peab kooli koguni kogukonna südameks, mille kaudu saab tutvustada valda kui toimekat ja arenevat keskkonda. Nimetati osalemist olümpiaadidel, spordivõistlustel, nii kohalikel kui ka väljaspool valda toimuvatel kultuuriüritustel. Vallavalitsuse seisukohalt on koolil olemas haritud inimeste ressurss ehk siis inimkapital, mida saab kasutada kogukonna heaks. Õpetajaid olid kaasatud mitmesse valla ühisüritusse, näiteks olid nad laadal tõlkideks ja grupijuhtideks. Paljud õpetajad olid valitud kohalikku volikokku ja nende kanda oli mitmete komisjonide juhtimine. Seega õpetajad esindavad indiviidi tasandil inimkapitali, mida saab kasutada kogukonna heaks. Nii väidab ka Rõõm (2007), et kõrge inimkapitali olemasolu ei ole kasulik mitte ainult üksikisikule, vaid ka kogukonnale. Selle näiteks toodi, et õpetajad juhendavad huvialaringe kogukonna liikmetele, osalevad seltsingute juhtidena ja korraldavad erinevaid kursuseid.

Kool pidas tähtsaks ühiseid kultuuriüritusi kogukonnaga ja kohaliku kultuuripärandi jäädvustamist. Ühised tegevused kogukonnas tekitavad ühtsust ja seovad erinevaid põlvkondi. Putnam (2006) hoiatab, et põlvkondade vahetumine, kui neid ei kaasata kogukonna tegevustesse, võib olla üks sotsiaalse kapitali vähenemise põhjusi. Kultuurilised üritused koos kogukonnaga, kuhu on haaratud erinevad põlvkonnad, aitavad säilitada ja ka suurendada kogukonna sotsiaalset kapitali. Üheks tähtsamaks põlvkondade kohtumispaigaks peeti raamatukogu ja koduloomuuseumi, kus koolile ja kogukonnale toimuvad ühised üritused.

Kooli olemasolu kogukonnas hinnati kõrgelt. Kooli rolli kogukonnas peeti juhtivaks, sest kool on väärtuste kandja ja edasiandja põlvest põlve. See näitab usaldust ja ühiseid väärtusi ning seda võib vaadelda kui sotsiaalse kapitali kognitiivset avaldumisvormi.

Tegutseda saab kool, kus pakutakse toetavat ja hoolivat kasvukeskkonda. Terve kogukonna ja kogukonda toetava kooli hoidmine algab meist endist, igapäevast ja teadlikest valikutest. Selle õnnestumiseks on oluline koostöö, samuti valitsuste hea tahe ning toetus. Kool on vajalik, et kogukonnast ei lahkuku haritud inimesed. Kool on kogukonna elu keskpunkt. Kuigi tundub, et see kese on vallavalitsus, on toimiva koolita külaelu siiski hääbumas. Kool ja kogukond seob inimesi omavahel, tekitab koostöövõrgustikke, mis omakorda annab täiendavat sidusust kogukonnale. Halperni (2005) järgi väljendab see makrotasandi sotsiaalset kapitali, kus ühiskondlik aktiivsus ja võrgustikud, mis põhinevad usaldusel, loovad stabiilsuse ühiskonnas.

Uurimistulemustest sai välja lugeda, et kooli ja kogukonna ühistöö oli üles ehitatud

vastastikusele usaldusele, kohustustele ja normidele, mille kaudu luuakse sotsiaalset kapitali, tekitades „meie” tunde. See oli soov ja vajadus kokku kuuluda, tegutseda ühise eesmärgi nimel, jagada kogemusi. Kogukonna liikmed on valmis aitama kooli ettevõtmistes ja peavad kooli vajalikuks kogukonna jaoks. Intervjuudest selgus, et nii kogukonnal kui koolil on veel ressursse, mida saaks kasutada ühishüveks. Seega on veel arenguruumi koostöö edendamiseks.

Sotsiaalse kapitali poolest rikkas kogukonnas tajuvad inimesed ühtekuuluvust, neil on hea ja turvaline olla, mida näitasid ka uurimistulemused. Sotsiaalset kapitali saame alati laiendada hea tahtega ja mõtteviisi muutmise teel.

4.1. Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Uurimistöö kitsaskohana võib nimetada kogenumatust andmete kodeerimisel ja kategooriate moodustamisel. Abilise kaasamine kodeerimisel oleks hõlbustanud parema kodeerimiskõla saamist ja tulemuste tõlgendamist. Töö piiranguna võib tuua ka intervjuueeritavate vähest arvu, sest paljud planeeritud intervjuud jäid uurijast mitteolenevatel põhjustel ära. Sellest tulenevalt ka mõningane andmete nappus tegevuste kirjeldamiseks.

Töö praktilise väärtusena võib välja tuua kasulikkuse edaspidisteks tulevasteks uuringuteks neile, kes soovivad uurida sotsiaalse kapitali olemasolu kohta kooli ja kogukonna vahel. Samaväärset uuringut on võimalik korrata ükskõik millises kogukonnas. Lisaks aitavad uuringu tulemused planeerida kogukonna tulevikku, mida saaks teha paremini ja milliseid tegevusi arendada ning milliseid kogukonna ja kooli vahendeid kasutada ühissetevõtmisteks. Selle uuringuga on võimalik leida informatsiooni kogukonnas oleva sotsiaalse kapitali olemasolu kohta ja suunata see koostöösse.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimuse teema “Kooli ja kogukonna koostöö kui nende sotsiaalse kapitali arengu võimalus” eesmärgiks oli välja selgitada, milline on kooli ja kogukonna sotsiaalne kapital ja mida tehakse selle arenguks, tuginedes koolikogukonna ja kogukonnaliikmete arvamustele ja hinnangutele.

Seoste väljaselgitamiseks püstitati uurimisprobleem: milline on sotsiaalse kapitali hetkeseis kooli ja kogukonna vahel ning kuidas on tagatud sotsiaalse kapitali areng. Uurimisprobleemi väljaselgitamiseks kasutati kolme uurimisküsimust:

- Kuidas on koostöö kooliga aidanud kujundada kogukonna sotsiaalset kapitali?
- Kuidas on koostöö kogukonnaga aidanud kujundada kooli sotsiaalset kapitali?
- Millised on kooli ja kogukonna vastastikused ootused koostööle nende endi sotsiaalse kapitali suurendamiseks?

Magistritöös antakse ülevaade teooriatest ja kogukonnast. Sotsiaalse kapitali üldkäsitluses selgitatakse sotsiaalse kapitali liike ja seoseid inimkapitaliga. Käesolev töö põhineb kvalitatiivsel uurimisel, mille empiirilises osas koguti andmeid poolstruktureeritud gruppintervjuudega 10-lt koolikogukonna liikmelt ja 10-lt kogukonna liikmelt. Intervjuud viidi läbi kahes kogukonnas mugavusvalimi põhjal. Uurimuse tulemused näitasid, milline on kooli ja kogukonna sotsiaalne kapital ja selle kujunemise võimalused. Kooli sotsiaalne kapital suhetes kogukonnaga kujunes koostöös, ühisprojektides osalemises, abina ettevõtmistes. Kogukonna sotsiaalset kapitali kooli suhtes loodi erinevate võrgustike vahelises koostöös, vabatahtliku abistava tööga ning materiaalse toega koolile. Kooli ja kogukonna koostöö oli üles ehitatud vastastikusele usaldusele, kohustustele ja normidele, mille kaudu loodi ühist sotsiaalset kapitali. Kooli ning kogukonna hinnangute põhjal oli soov ja vajadus kokku kuuluda, tegutseda ühiste eesmärkide nimel ja jagada kogemusi. Tõdeti, et ühtekuuluvus annab turvatunde ja sotsiaalset kapitali saab alati tugevdada hea tahte teel.

Märksõnad: kogukond, sotsiaalne kapital, koostöö, abi, toetus.

Summary

The aim of this master's thesis „*Cooperation of school and community as development opportunity of social capital*“ was to explore school and community interpretations of social capital presence and its expression. The research problem was set up to find out connections: what is the actual state of social capital between the school and community and how the development of social capital is provided. It was based on the opinions and estimations of school community and community members. Three research questions were used to clear out the research problem:

How has the school helped to form the community social capital?

How has the community helped to form the school social capital?

What are the mutual expectations expanding social capital?

This master's thesis is comprised of three major parts. The first part gives an overview of the theories, which are based on the discourse of social capital. The basic approach to the social capital, kinds of social capital and connections to human capital are revealed in the theoretical part. This work is based on a qualitative research, in the empirical part of which data was obtained by half-structured group interviews with 10 members of school community and 10 members of community. Interviews were carried out in both community by non-probabilistic selection.

The results of the study pointed out, which is the social capital of the school and the community and how it is developing. The school social capital is developing in cooperation, participation in joint projects, help in undertakings and moral support to the community. The community social capital was expressed as co-operation with different networks, voluntary assistant work and material support to the school. The cooperation of the school and the community is built on mutual confidence, obligations and norms, by which common social capital was created. By the estimation of both the school and the community there is will and need to belong together; to act for common goals and to share experience. It was recognised that belonging together creates sense of security and social capital can always be strengthened by goodwill.

Keywords: community, social capital, cooperation, help, support.

Tänuõnad

Täna tänan kõiki neid kooli ja kogukonna liikmeid, kes panustasid minu uurimustöösse oma aega ja kogemusi.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli Haridusteaduste Instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Hele Kroon

15.05.2015

.....

(Allkiri)

Kasutatud kirjandus

- Aaben, L. & Viilmann, K. (2012). Tervise ja heaolu uuringute läbiviimine paikkonnas. *Juhendmaterjal. Tervise Arengu Instituut*. Tallinn.
- Arumäe, U. (2010). *Territoriaalne kogukond ja selle juhtimise õiguslik korraldus*. Doktoritöö. Estonian Business School.
- Bourdieu, P. (2008). 15 the forms of capital. *Readings in Economic Sociology*, 4, 280.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, S95-S120.
- Coleman, J. (1993). S. 1990. foundations of social theory. *Cambridge, Mass.: Belknap Press.Deutsch*, 3, 1991-1993.
- Dunn, L., Morgan, C., O'Reilly, M., & Parry, S. (2003). *The student assessment handbook: New directions in traditional and online assessment*. Routledge.
- Eesti Inimarengu Aruanne 2012/ 2013. Eesti maailmas*. Tallinn, 2013. Külastatud aadressil: http://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2014/05/EIA_lowres.pdf
- Eesti Statistikaamet.(2015). Külastatud aadressil <http://www.stat.ee/>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. Sage.
- Fukuyama, F. (1997). Social capital and the modern capitalist economy: Creating a high trust workplace. *Stern Business Magazine*, 4(1), 1-16.
- Fukuyama, F. (2001). Social capital, civil society and development. *Third World Quarterly*, 22(1), 7-20.
- Fullan, M., & Krass, T. (2006). *Uudne arusaam haridusmuutustest*. Atlex.

- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Gubrium, J. F., Holstein, J. A. (2002). *Handbook of Interview Research*. Sage Publicatio. Külastatud aadressil: <http://srmo.sagepub.com/view/handbook-of-interview-research/SAGE.xml>
- Halpern, D. (2005). *Social Capital*. London: Polity Press.
- Hellam, M., (2006). Sotsiaalne kapital oma võimasamas vormis. *Sotsiaalne kapital muutuvamas maailmas. IX Avatud Ühiskonna Foorumi ettekanded*. Avatud Eesti Fond, 2007, AS Lakrito
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- House, R., Howe, K. (1999). *Values in Evaluation and Social Research*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. doi:15/9/1277.
- Jürisson, V. (2005). *Sotsiaalne kapital ja valitsemine. Üldteoreetiline vaade*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Kaldaru, H., & Tamm, K. (2003). Sotsiaalne kapital ja jätkusuutlik majandusareng. *Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu. XI Teadus- ja koolituskonverentsi ettekanded-artiklid kogumik*. Kirjastus: Berlin Verlag Arno Spitz GmbH, 227-236.
- Kivirähk, J., Lauristin, M. (2013). Kodaniku ühiskond ja sotsiaalne kapital. *Eesti Inimarengu Aruanne 2012/ 2013*.
- Kruise, K. (2014). *Inimkapitali ja sotsiaalkapitali seosed subjektiivse heaoluga*. Magistritöö. Tartu.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009a). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage.

- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: M.-L. Laherand.
- Laverack, G. (2007). *Health promotion practice: Building empowered communities: Building empowered communities*. McGraw-Hill International.
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups. *Annual Review of Sociology*, 129-152.
- Morgan, D. L., Spanish, M. T. (1984). Focus Groups: A new tool for qualitative research. *Qualitative Sociology*, 7:253-27.
- North, D. (1990), *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Päll, A. (2004). *Sotsiaalne kapital: mõõtmise ja seose sotsiaalmajandusliku arenguga Eesti regioonide näitel*. Dissertatsioon. Tartu Ülikool.
- Parts, E. (2005). Inimkapitali, sotsiaalse kapitali ja majandusliku heaolu seosed. *University of Tartu-Faculty of Economics and Business Administration*, 20, 45-77.
- Polkinghorne, D. E. (2005). Language and meaning: Data collection in qualitative research. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 137.
- Putnam, R. D. (1993). The prosperous community. *The American Prospect*, 4(13), 35-42.
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone: The collapse and revival of american community* Simon and Schuster.
- Päll, A. (2004). *Sotsiaalne kapital: mõõtmise ja seose sotsiaalmajandusliku arenguga Eesti regioonide näitel*. Dissertatsioon *magister atrium*. Tartu Ülikool.
- Rabiee, F. (2004). Focus-group interview and data analysis. *Proceedings of the Nutrition Society*, 63(04), 655-660.
- Rosma, (2014). IV kogupere konverents "Head valikud hariduses. Terve kogukond"
- Külalastatud aadressil: <http://www.bioneer.ee/bioneer/keskkonnaharidus/aid-13419/Rosma-kogupere-konverentsil-k%C3%B5neldi-terve-kogukonna-kooli-t%C3%A4htsusest>

- Routledge, B. R., & von Amsberg, J. (2003). Social capital and growth. *Journal of Monetary Economics*, 50, 167-193. doi:10.1016/S0304-3932(02)00210-6.
- Rõõm, T. (2007). Haridus ja tööturg Eestis, Eesti Pank. Külastatud aadressil <http://www.eestipank.ee/publications/all/2007>
- Rämmer, A. (2014). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/valimid>.
- Sagoe, D. (2012). Precincts and prospects in the use of focus groups in social and behavioral science research. *The Qualitative Report*, 17(15), 1-16.
- Senge, P. (2009). *Õppiv kool*. Tartu: Atlex.
- Toots, A., & Lauri, T. (2013). Haridus. *Eesti inimarengu aruanne 2012/ 2013*.
- Tropman, J. E., Erlich, J., & Rothman, J. (2001). *Tactics & techniques of community intervention*. Wadsworth Publishing Company.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu.
- Uphoff, N. (2000). Understanding social capital: Learning from the analysis and experience of participation. *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, 215-249.

Lisa 1. Intervjuu kooli kogukonnale

I. Sissejuhatus:

Intervjuu küsimused:

1. Mis on teie arvates kogukond?
2. Kokkuvõtvalt, milliste omadussõnadega kirjeldaksite meie (oma) kogukonda?

II. Kuidas on kool aidanud kujundada kogukonna sotsiaalset kapitali koolikogukonna hinnangute põhjal?

Intervjuu küsimused:

1. Milliste tegevustega, mõtetega olete aidanud edendada kogukonnaelu? Tooge näiteid.
2. Kust hangite informatsiooni kogukonnas toimuvate tegemiste, ürituste jm kohta? Kirjeldage, tooge näiteid.
3. Millistes koostööprojektides olete viimasel õppeaastal kooli ja kogukonnaga koos osalenud? Nimetage neid.
4. Kas on teilt palutud abi kogukonna ettevõtmistes jm osalemisel? Kirjeldage ettevõtmisi, osalemist.
5. Tooge välja reaalsed koostöövõimalused kooli ja kogukonna vahel, mis parajasti meenuvad.
6. Milliseid tegevusi saate välja tuua kooli ja kogukonna koostöö laiendamiseks?
7. Kas on veel midagi lisada?

III. Milles väljendub kogukonna sotsiaalne kapital koolikogukonna hinnangute põhjal?

Intervjuu küsimused:

1. Kuidas saaks kogukond olla toeks teie ettevõtmistele koolis? Tooge näited.
2. Kui teil oleks võimalik kasutada kogukonnas olevaid inimesi, inventari jm, siis mida te kasutaksite ja millisel otstarbel?
3. Kas olete eelnimetatud võimalusi realselt kasutanud ja mis otstarbel?
4. Tähtsal kohal kogukonnas on suhted kogukonnaga, sh lastevanematega, vallavalitsusega ja ettevõtetega. Millistel tasanditel on teil tulnud suhelda ja millised

on olnud tegevused? Tooge näiteid?

5. Milliste omadussõnadega ja tegevustega tooksite välja kogukonna tähtsuse kooli jaoks?

Lisa 2. Intervjuu kogukonnale

I. Sissejuhatus

1. Milline on teie arvates kogukond?
2. Millise te arvate olevat ise enda positsiooni kogukonnas, kas te tunnetate, et olete vajalik kogukonnale? Kirjeldage seda, tooge näiteid. Milles seisneb vajalikkus/mittevajalikkus?
3. Osa vastajatest elab meie kogukonnas ja mõned töötavad siin. Kuivõrd tunnetate kogukonda kui ümbritsevat? Kirjeldage seda.

1. Kuidas on kogukond aidanud kujundada kooli sotsiaalset kapitali kogukonnaliikmete hinnangute põhjal?

Intervjuu küsimused:

1. Kui tähtsaks ja vajalikuks peate kooli kogukonnas? Iseloomustage seda oma vaatenurgast.
2. Millist informatsiooni valdate koolis toimuvate tegemiste, ürituste jm kohta? Kust leiate või hangite informatsiooni?
3. Millistes koostööprojektides, tegevustes olete osalenud kooli heaks koos kogukonnaga viimasel õppeaastal? Kes on olnud koostööpartnerid? Nimetage neid.
4. Kas on teilt palutud abi kooli ettevõtmistes või õppetöös jm osalemisel? Kirjeldage ettevõtmisi, osalemist.
5. Milliste tegevustega saaksite olla koolile toeks? Tooge välja reaalsed koostöövõimalused kooli ja kogukonna vahel, mis parajasti meenuvad.
6. Kas on veel lisada?

2. Milles väljendub kooli sotsiaalne kapital kogukonnaliikmete hinnangute põhjal?

Intervjuu küsimused:

1. Kuidas saaks kool olla toeks kogukonna ettevõtmistele? Tooge näited.
2. Kui teil oleks võimalik kasutada koolis olevaid inimesi, inventari jm siis mida te kasutaksite ja millisel otstarbel?
3. Kas olete eelnimetatud võimalusi realselt kasutanud ja mis otstarbel?

4. Kuidas on kool aidanud kaasa kogukonna arengule? Tooge näiteid.
5. Milliste omadussõnadega ja tegevustega tooksite välja kooli tähtsuse kogukonna jaoks?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hele Kroon
26.12.1962

- annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud magistritöö "Kooli ja kogukonna koostöö kui sotsiaalne kapital",

mille juhendaja on Jüri Ginter (PhD).

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 15.05.2015